

Аграрне право

УДК 349

Покальчук Михайло Юрійович

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри земельного та аграрного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Покальчук Михаил Юрьевич

кандидат юридических наук,

ассистент кафедры земельного и аграрного права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Pokalchuk Mykhailo

PhD, Assistant of the Department of Land and Agricultural Law

Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0003-3463-4098

Корнієнко Ангеліна Юрїївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Корниенко Ангелина Юрьевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Korniienko Anhelina

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ
КАСАТЕЛЬНО ВОПРОСА О СЕЛЬСКОМ ЗЕЛЕНОМ ТУРИЗМЕ
ON THE ISSUE OF RURAL GREEN TOURISM**

Анотація. У статті розглядаються поняття «сільського», «зеленого», «екологічного», «природного», «екологічного туризму», наводяться різні підходи науковців до визначення вказаних категорій. Розкривається сутність сільського зеленого туризму, а також його значення для українських сіл. Оскільки вони є самобутніми, мають цікаву історію, національні традиції, архітектурну спадщину, лікувально-рекреаційні ресурси, можливості отримання екологічно чистих продуктів харчування, то ці переваги слід обов'язково використовувати для їх розвитку та популяризації.

Робиться висновок про те, що активне запровадження сільського зеленого туризму може вирішити проблеми, що існують у сільській місцевості: недостатня кількість робочих місць, що зумовлює відтік населення до міст чи закордон; нерозвинена інфраструктура та транспортне сполучення.

Здійснено аналіз нормативно правових актів, що регулюють порядок провадження такої діяльності із визначенням його недоліків, що слід усунути. Звертається увага на доцільність прийняття проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму. Оскільки його відсутність ускладнює та сповільнює розвиток сільського зеленого туризму, який є частиною їх соціального та економічного розвитку.

Звертається увага на порядок та умови здійснення діяльності з надання туристичних послуг у складі особистого селянського господарства. Зазначається можливість її здійснення як з державною реєстрацією фізичної особи підприємця, так і без такої, а також на відсутність вимоги у законодавстві отримання дозволів для її ведення.

Ключові слова: сільський туризм, зелений туризм, особисте селянське господарство, розвиток села.

Аннотация. В статье рассматриваются понятия «сельского», «зеленого», «экологического», «природного», «экологического туризма», приводятся различные подходы ученых к определению указанных категорий. Раскрывается сущность сельского зеленого туризма, а также его значение для украинских сел. Поскольку они самобытны, имеют интересную историю, национальные традиции, архитектурное наследие, лечебно-рекреационные ресурсы, возможности получения экологически чистых продуктов питания, то эти преимущества следует обязательно использовать для их развития и популяризации.

Делается вывод о том, что активное внедрение сельского зеленого туризма может решить проблемы, существующие в сельской местности: недостаточное количество рабочих мест, что приводит к оттоку населения в города или за границу, неразвитая инфраструктура и транспортное сообщение.

Осуществляется анализ нормативно-правовых актов, которые регулируют порядок осуществления такой деятельности и указываются его недостатки, которые следует устранить. Обращается внимание на целесообразность принятия проекта Закона Украины о внесении изменений в Закон Украины «О личном крестьянском хозяйстве» по развитию сельского зеленого туризма. Поскольку его отсутствие затрудняет и замедляет развитие сельского зеленого туризма, который является частью их социального и экономического развития.

Обращается внимание на порядок и условия осуществления деятельности по предоставлению туристических услуг в составе личного крестьянского хозяйства. Отмечается возможность ее осуществления, как с государственной регистрацией физического лица предпринимателя, так и без такой, а также говорится об отсутствии требования в законодательстве получения разрешений для ее ведения.

Ключевые слова: *сельский туризм, зеленый туризм, личное крестьянское хозяйство, развитие села.*

Summary. *The article considers the concepts of rural, green, ecological, natural, ecological tourism, gives different approaches of scientists to the definition of these categories. The essence of rural green tourism is revealed, as well as its significance for Ukrainian villages. As they are original, have an interesting history, national traditions, architectural heritage, medical and recreational resources, opportunities to obtain organic food, these benefits should be used for their development and promotion.*

It is concluded that the active introduction of rural green tourism can solve the problems that exist in rural areas: insufficient jobs, which causes the outflow of population to cities or abroad, underdeveloped infrastructure and transport links.

There is also an analysis of regulations governing the implementation of such activities and its shortcomings that should be addressed. Attention is drawn to the expediency of adopting the draft Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine "On Personal Peasant Economy" on the development of rural green tourism. Because its absence complicates and slows down the development of rural green tourism, which is part of their social and economic development .

Attention is paid to the procedure and conditions of carrying out activities for the provision of tourist services as part of a personal farm. The possibility of its implementation is indicated both with the state registration of a natural person entrepreneur and without such, as well as the absence of a requirement in the legislation to obtain permits for its conduct.

Key words: *rural tourism, green tourism, personal farming, rural development.*

Постановка проблеми. *В українських селах, селищах, об'єднаних територіальних громадах так і залишаються невирішеними проблеми*

пов'язані з недостатньою кількістю робочих місць, міграцією, а отже зменшенням населення. Створення робочих місць потребує значних матеріальних вкладень, на відмінну від організації сільського зеленого туризму. У європейських країнах він вважається невід'ємним елементом соціального та економічного розвитку сіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сільського зеленого туризму досліджувалися такими вченими, як П. А. Горішевський [2], А. І. Зінченко [4], К. Д. Ніколаєв [5], О. М. Сердюкова [10], Л. М. Шульгіна [11]. Оскільки дана проблема наразі є досить розповсюдженою, то її подальше наукове дослідження вважається доцільним.

Метою статті є дослідження сільського зеленого туризму як невід'ємного елемента соціального та економічного розвитку сіл, аналіз його нормативно правового регулювання, визначення проблем його повільного розвитку в українських селах та окреслення основних напрямів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальним нормативним актом, який регулює туризм загалом є Закон України «Про туризм». Відповідно до статті 1, туризмом є «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. Відповідно до статті 6 одним із основних пріоритетних напрямів державної політики в галузі туризму є: розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму [7]. Однак окремих визначень кожного з видів туризму вказаний закон не містить, що є недоліком.

Однією з причин непоширення сільського зеленого туризму є саме його недостатнє правове визначення, що тягне за собою нерозуміння його сутності. З одного боку, це економічне явище, прибуткова діяльність, яка є складовою відродження та підтримання місцевої економіки, заснована на ефективному використанні сільських ресурсів, що у подальшому може

надати поштовх розвитку торгівлі та сфери обслуговування, удосконаленню місцевої інфраструктури та транспортного сполучення, стимулюванню подальшого розвитку селянських господарств, місцевого ринку праці та підвищення зайнятості, залучення інвестицій. З іншого боку, це соціальне явище, яке має на меті не тільки збереження етнічної та культурної самобутності українців, а й їх поширення. Слід також звернути увагу, що «даний вид туризму не здійснює шкідливого впливу на довкілля» [5].

Для визначення туризму у селах науковці використовують різні поняття: екологічний, природний, зелений, сільський. Розберемо кожне з них.

Найчастіше дослідники для тлумачення понять звертаються до британського словника з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка. В ньому екологічний туризм розглядається як «форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Він передбачає, що учасниками цих подорожей є люди з високою екологічною свідомістю» [1].

Сердюкова О. М. зазначає, що «термін «екологічний туризм» найчастіше зустрічається в науковій літературі, вперше запропонований у 1978 р. Т. Міллером, який визначив його, як «життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища, що включає вивчення природного та культурного середовища і має на меті поліпшення стану в ньому» [10. с. 88]. Зінченко А. І. вказує, що «майже одночасно з Т. Міллером і незалежно від нього визначення екологічного туризму сформулював економіст-еколог Г. Цебаллос-Ааскурейн, на думку якого, екологічний туризм – це подорож у відносно недоторкані або незабруднені природні території із специфічною метою навчання, захоплення та/ чи отримання насолоди від спостереження за

природою, ландшафтами, рослинами та дикими тваринами, а також вивчення культурних особливостей населення цих територій» [4].

На думку Шульгіної Л. М., «найбільше сутність зеленого туризму розкривається у дефініції, запропонованій організацією підприємств зеленого туризму (Green tourism business scheme – GTBS), яка визначає: «зелений туризм – це сталий туризм, який враховує потреби навколишнього середовища, місцевого населення, підприємців та відвідувачів на сьогодні та у майбутньому». Він стосується будь-якого підприємства (великого чи малого, сільського чи міського), що спеціалізується на екотуризмі, діловому туризмі або на іншій ринковій ніші. Підприємства зеленого туризму займаються діяльністю, яка зменшує негативний навколишній та соціальний вплив їх туристичних операцій» [11, с.164].

Щодо поняття сільського туризму, то у британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка маємо таке визначення, що «це відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами» [1].

На думку Горішевського П. «сільський туризм – це відпочинок з будь-якою метою, видом та формою організації туристської подорожі у сільській місцевості з розміщенням на відпочинок у будинку сільського господаря» [3].

На сайті «Інформаційно-аналітичний портал АПК» є інформація про один із напрямків діяльності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – розвиток сільських територій. Міністерство надає таке визначення сільському туризму: «це один із різновидів господарської діяльності, у тому числі із залученням майна особистого селянського господарства, шляхом надання послуг з тимчасового проживання, харчування, проведення відпочинку (рибалка,

катання на конях, купання в басейнах та озерах і річках), практичний показ процесів вирощування та догляду за рослинами, тваринами та бджолами, а також з виготовлення виробів з глини, вишивання, різьба по дереву, лозоплетіння та ін.), народних обрядів, ознайомлення туристів з побутом та умовами проживання селян минулого століття, з особливостями регіону, його пам'ятками, природним ландшафтом тощо. Сільський туризм можна розглядати, як проведення вільного часу в сільському середовищі, якому притаманна відповідна забудова, сільський побут, етнокультурний колорит місцевості тощо» [2].

Законодавець зробив спробу вирішити проблему щодо визначення та уніфікації поняття та взагалі регулювання сільського зеленого туризму. Так, 02.07.2015 був зареєстрований Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму. У пояснювальній записці зазначається, що «під «сільським зеленим туризмом» у контексті статті 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» слід розуміти специфічний різновид господарської діяльності у формі сільської гостинності, що уявляє собою надання послуг із забезпечення відпочинку міських жителів в приватних господарствах в сільській місцевості з використанням майна та трудових ресурсів членів особистого селянського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону» [8].

23 травня 2017 року постановою Верховної Ради України № 2062-VIII було прийнято за основу цей проект Закону, відповідно до положень якої: «Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин було доручено доопрацювати зазначений законопроект з урахуванням зауважень і пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи та внести його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні» [9]. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про

особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму було включено до порядку денного: 2679-VIII від 07.02.2019.

Однак і досі немає результатів. Наразі, так і залишається у статті 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» лише згадка щодо поняття «сільський зелений туризм» як одного із напрямів діяльності особистого селянського господарства, однак не розкривається його сутність: «Особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму» [6]. Крім того, частина перша статті 7, яка присвячена правам членів особистого селянського господарства мала б бути доповнена абзацом вісімнадцятим такого змісту: «надавати послуги у сфері сільського та екологічного (зеленого) туризму, а саме послуги з організації дозвілля та заходів, пов'язаних із місцевими звичаями і традиціями гостинності, заходів рекреаційного та оздоровчого характеру відповідно до природно-рекреаційного потенціалу місцевості, особливостей її культурної, історичної та етнографічної спадщини».

Отже, законодавець у проекті закону також не уніфікував поняття (хоча це є доречним) та вживає як «сільський зелений туризм», так і «екологічний (зелений туризм)» як синоніми одного виду діяльності. На нашу думку, доцільно вживати поняття сільський зелений туризм, оскільки останній підкреслює його екологічну спрямованість.

Слід зазначити, що діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької. Проте згідно зі статтею 4 Закону «Про особисте селянське господарство», особисті

селянські господарства підлягають обліку. Облік особистих селянських господарств здійснюють сільські, селищні, міські ради за місцем розташування земельної ділянки в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики [2]. Отже, суб'єктами особистого селянського господарства є особи, які взяті на облік, (zareєстровані) у сільських (селищних, міських) радах за місцем розташування земельної ділянки. За умов здійснення діяльності в рамках особистого селянського господарства оподаткування здійснюється на тих самих умовах, що і для фізичних осіб – платників податків. Крім того, не передбачено отримання дозволів для ведення такої діяльності, не потрібно реєструватися як фізична особа підприємець (хоча можливо), потрібно лише відповідати вимогам Закону «Про особисте селянське господарство», реалізовувати надлишки виробництва та переробляти сільськогосподарську продукцію та надавати послуги з використанням майна особистого селянського господарства.

Щодо діяльності громадських організацій, то в Україні існує ГО «Спілка сільського зеленого туризму України». Відповідно до статуту, їх місією є: об'єднати господарів садиб та туристів на найпотужніших комунікаційних та маркетингових платформах, створити туристам привабливу та якісну альтернативу при виборі відпочинку у вигляді сільського зеленого туризму і допомогти господарям садиб досягти сталого розвитку.

Висновки та перспективи досліджень у даному напрямку. Таким чином, сільський зелений туризм – це діяльність, яка може стати відправною точкою для розвитку українських сіл. Проблемою, яка спиняє розвиток цього напрямку діяльності є, по-перше, відсутність нормативно правового регулювання, тому необхідним є прийняття або Закону про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму, або окремого Закону «Про

сільський зелений туризм». По-друге, відсутність державної фінансової підтримки. Лише міжнародні фонди надають допомогу в цьому напрямку. Зокрема ГО «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» за підтримки Проекту «Програма підтримки аграрного і сільського розвитку реалізувала проект «Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів» завдяки фінансуванню Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Враховуючи активність діяльності національних громадських організацій та міжнародних, а також постійні зміни у законодавстві, вважаємо, що дослідження даного напрямку є перспективним.

Література

1. Medlik Ed. S. Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality. London: Butterworth-Heinemann Etd., 1993. 43 p.
2. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij/silskij-turizm> (дата звернення: 30.10.2020)
3. Горішевський П. А., Васильєв В. П., Зінько Ю.В. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ: місто НВ, 2003. 148 с.
4. Зінченко А.І. Маркетинг підприємств зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2012. 215 с.
5. Ніколаєв К. Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні: монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2016. 151 с.
6. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травн. 2003 р. № 742-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003.№ 29. С. 232.
7. Про туризм: Закон України. від 15 вер. 1995 № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. С. 24.

8. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму від 2 липня 2015 № 2232а.
9. Проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму: постанова Верховної Ради України від 23 травня 2017 року №2062-VIII.
10. Сердюкова О. М. Сутність сільського зеленого туризму // Економіка та держава. 2014. № 3. С. 87-90.
11. Шульгіна Л. М. Аналіз еко-орієнтованих видів туризму: їх відмінні та спільні риси // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2010. № 1. С. 161-168.

References

1. Medlik Ed. S. Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality. London: Butterworth-Heinemann Etd., 1993. 43 p.
2. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij/silskij-turizm> (appeal date: 30.10.2020)
3. Gorishevsky P.A., Vasiliev V.P., Zinko Y. V. Rural green tourism: the organization of hospitality services. Ivano-Frankivsk: the city of NV, 2003. 148 p.
4. Zinchenko A.I. Marketing of green tourism enterprises: dis. ... Cand. econ. Science: 08.00.04. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 2012. 215 p.
5. Nikolaev K. D. Ecologization and development of rural green tourism in Ukraine: monograph. Kyiv: NPU named after M.P. Drahomanov. 2016. 151 p.
6. On personal farming: Law of Ukraine of May 15. 2003 № 742-IV // Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2003. № 29. P. 232.

7. About tourism: the Law of Ukraine from 15 Sept. 1995 № 324/95-VR // Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1995, № 31. P.24.
8. Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine “On Personal Peasant Economy” on the Development of Rural Green Tourism of July 2, 2015 №2232a.
9. Draft Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine “On Personal Peasant Economy” on the Development of Rural Green Tourism: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of May 23, 2017 № 2062-VIII.
10. Serdyukova O. M. The essence of rural green tourism // Economy and state. 2014. № 3. PP. 87–90.
11. Shulgina L. M. Analysis of eco-oriented types of tourism: their distinctive and common features // Marketing and innovation management. 2010. № 1. PP. 161–168.